

Starzenie się społeczeństwa w Polsce

Streszczenie

Jednym z poważniejszych wyzwań współczesności są przeobrażenia demograficzne, w obszarze których obserwuje się kilka wyraźnych tendencji. Wzrasta średnia długość życia przy jednoczesnym spadku wskaźnika dzietności, czego konsekwencją jest wzrost światowej populacji. Rysem charakterystycznym tych zmian jest dysproporcja. Prognozy na najbliższe dziesięciolecia wskazują na zdecydowany przyrost ludności regionów mało rozwiniętych i równocześnie niewielkie w tym zakresie zmiany w tych wysoko rozwiniętych. Taka tendencja pogłębia nierównowagę między regionami świata prowadząc do większego ubóstwa i głodu w tych, które już teraz borykają się z tymi problemami.

Przed poważnymi wyzwaniami stają jednak także regiony rozwinięte, w szczególności zaś Europa. Starzenie się społeczeństw jest procesem ogólnoświatowym, różnica polega jednak na poziomie jego zaawansowania. Ściśle z nim powiązany spadek wartości wskaźnika dzietności dotyczy większości państw świata, jednakże w sytuacji gdy w regionach uboższych pozostaje on nadal na wysokim poziomie, to w państwach starego kontynentu jest już poniżej tzw. progu prostej zastępowalności pokoleń. Choć jest to tendencja wyraźna dla całego kontynentu, to jednak na poziomie międzypaństwowym występują różnice, w szczególności zaś w obszarze dynamiki procesu. O ile w państwach Europy Zachodniej starzenie się społeczeństw jest już zjawiskiem nijako okrzeplym, to w państwach Europy Środkowo-Wschodniej charakteryzuje się dużą dynamiką. Prognozy dla Polski na najbliższe kilkadziesiąt lat pozwalają zaś zaliczyć ją do jednego z najszybciej starzejących się społeczeństw europejskich.

Tendencje ogólne obserwowane na poziomie krajowym znajdują odzwierciedlenie w danych dotyczących tak województwa wielkopolskiego, jak i miasta Poznania. W latach 1995-2015 liczba Wielkopolan wzrosła o ponad 140 tys. i wedle prognoz tendencja wzrostowa ma się utrzymać do 2020 r. a następnie ma się zmniejszać. W przypadku miasta Poznań spadek liczby mieszkańców obserwowany jest już od 2005 r. i w dalszym ciągu ma

postępować. Z obecnego stanu 545,7 tys. osób (dane za 2014 r.) w 2050 r. liczba mieszkańców ma się zmniejszyć o ok. 143,6 tys. osób. Zmianom podlega także struktura społeczna.

W Wielkopolsce już od połowy lat 90. ubiegłego stulecia obserwuje się spadek udziału osób w wieku produkcyjnym (różnica w latach 1995-2015 r. wynosi prawie 10 pkt proc.) przy jednoczesnym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym (+ ok. 5 pkt proc.). Tendencja ta ma się utrzymać i w 2050 r. odsetek pierwszej grupy osób ma się zmniejszyć o kolejne 3,5 pkt proc., drugiej zaś wzrosnąć o ponad 9 pkt proc.

W przypadku Poznania z dostępnych danych za lata 2005-2014 wynika, iż udział osób w wieku przedprodukcyjnym pozostaje na względnie stałym poziomie oscylując w okolicach 16% (przy zastrzeżeniu, iż w wartościach bezwzględnych obserwuje się spadek). W sposób wyraźny, bo o ponad 5 pkt proc. wzrósł natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym (z 16,7% do 22,1%), przy jednoczesnym spadku o podobną wartość odsetka osób w wieku produkcyjnym (z 67,4% do 62,2%). Według prognoz tendencja obserwowana w Poznaniu ma się utrzymać i w 2050 r. udział osób w wieku przedprodukcyjnym ma wynieść ok. 13%, w wieku produkcyjnym ma natomiast spaść do pułapu 56,4%.

Największa zmiana prognozowana jest jednak dla grupy osób w wieku poprodukcyjnym, których udział ma się zwiększyć do 30,6% zbliżając się tym samym do poziomu 1/3.

Globalne tendencje mają swój lokalny wymiar i lokalne konsekwencje. Starzenie się społeczeństw jest faktem. Prognozy na najbliższe lata wskazują, iż proces ten będzie postępował, stąd też już teraz trzeba spojrzeć na niego w kategoriach wyzwań i się na to przygotować. Przygotowania te powinny zaś obejmować wszystkie poziomy administracji rządowej, w szczególności zaś samorząd terytorialny, jako ten najbliższy obywatela.